

CIRCUMSTANȚE AGRAVANTE ALE INFRAȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT PREVĂZUTE ÎN ART. 344 AL CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

AGGRAVATING CIRCUMSTANCES OF THE CRIME OF DISCLOSURE OF THE SECRET OF STATE PROVIDED FOR IN ARTICLE 344 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.3\(115\).15](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2022.3(115).15)
CZU: 343.32(478)

Alexandru GAINA,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

SUMMARY

Aggravating circumstances have been addressed in the content of the article as a result of the disclosure of „top secret” and “secret” information, which may affect social security relations, in terms of ensuring the proper functioning of national defense areas, economics, science, technology, foreign relations, etc., in the light of the legal provisions of par. (2) art. 344 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

In addition, the problem is described in determining the estimated sign of „serious consequences”, as an aggravating circumstance of the crime of disclosure of state secret, provided in art. 344 Criminal Code of the Republic of Moldova.

Keywords: *crime, state secret, national defense, disclosure, „serious consequences”.*

REZUMAT

În conținutul lucrării au fost abordate circumstanțe agravante, ca rezultat al divulgării informațiilor cu grad de secretizare „strict secret” și „secret”, care pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc., prin prisma prevederilor legale a alin. (2) art. 344 Codul Penal al Republicii Moldova.

În același timp, este relevată problema în determinarea semnului estimativ de „urmări grave”, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM.

Cuvinte-cheie: *infracțiune, secret de stat, securitatea statului, divulgare, „urmări grave”.*

Introducere. Acțiunea umană necorespunzătoare susceptibilă de pedeapsă nu este constituită pur și simplu dintr-un act material de comportament, ci este însoțită și de anumite corelații de bază, comportamentul respectiv devenind necorespunzător numai în anumite circumstanțe, care îi redă un caracter periculos [9, p. 170].

Circumstanțele, la rândul său, sunt acele stări, împrejurări ori calități ce țin de infracțiune sau infractor, care precedă, însoțesc sau succed activitatea infracțională, fiind reglementate expres sau implicit de legea penală. Acestea fie că micșorează, fie că măresc gradul prejudiciabil al infracțiunii sau al infractorului, atenuând sau agravând, în consecință, răspunderea penală.

Circumstanțele legale sunt prevăzute expres și limitativ în legea penală și este obligatoriu ca instanța de judecată, în procesul individualizării pedepsei, să țină seama de ele. În anumite situații, circumstanțele legale speciale sunt prevăzute în însăși norma de incriminare și ele nu produc efecte, decât în cazul acelei infracțiuni, în conținutul legal al căreia sunt prevăzute. În raport de incidența lor în materia pericolului social al faptei și a pericolozității infractorului, legea distinge circumstanțe agravante, care măresc gradul de pericol social al infracțiunii sau/și infractorului și, după caz, agravează răspunderea penală și circumstanțe atenuante, care determină micșorarea gradului de pericol social al infracțiunii, respectiv pericolozitatea infractorului, atenuând drept urmare răspunderea penală [9, p. 170-171].

Metodologia aplicată. În vederea realizării scopului propus, în respectivul articol științific au fost utilizate următoarele metode: metoda logică (bazată pe analiza inductivă și deductivă) și metoda comparativă.

Rezultatele investigației. Înainte de a purcede la examinarea circumstanțelor agravante a infracțiunii specificate la art. 344 al CP al RM, considerăm oportun să ne referim, mai întâi de toate, la determinarea și definirea acestora potrivit doctrinei penale a RM.

În sensul prevederilor art. 77 CP RM [1], una din circumstanțe agravante constituie provocarea prin infracțiune a unor urmări grave.

Subsidiar, legislația penală prevede că, dacă circumstanțele agravante sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a codului penal în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi considerate, concomitent, drept circumstanțe agravante [1].

În literatura de specialitate autohtonă, noțiunea de circumstanțe agravante, apare cu calificativul de „mixte” – care sunt considerate că agravează, pe de o parte, pericolul social al infracțiunii săvârșite și, pe de altă parte, pericolozitatea infractorului: omorul premeditat al unei rude apropiate are un pericol social mult mai sporit, cât și o rezonanță, o tulburare socială mai mare decât un omor „obișnuit” [9, p. 173]. Același exemplu și opinie este susținută de unii autori francezi [10, p. 523], care menționează că unele circumstanțe agravante sunt, așa-zis, mixte, deoarece sursa de agravare este atât infractorul sau infractorii, cât și fap-

ta lor, exemplificând așa circumstanțe agravante ca: premeditarea, pregătirea unor capcane speciale,

Potrivit autorilor S. Copețchi și I. Hădărcă, componente de infracțiune cu circumstanțe agravante (componente calificative) sunt componentele de infracțiune care, pe lângă semnele de bază (desprinse din cadrul componentelor de bază), conțin și unele semne obiective și subiective ca supliment în raport cu cele de bază, care au rolul de a agrava răspunderea penală [11, p. 69].

Autorul Alexandru Borodac, la rândul său, este de părere că, prin circumstanțe agravante se subînțeleg diferite stări, situații, întâmplări, calități sau alte împrejurări ale realității care reflectă întotdeauna, în mod univoc, o pericolozitate sporită a infractorului și un grad prejudiciabil sporit al faptei comise, ceea ce impune o reacție mai dură din partea statului [12, p. 412].

Totodată, T.A. Kostareva, descrie circumstanțele agravante ca acele împrejurări esențiale specificate în lege, care sunt caracteristice doar pentru o parte din infracțiuni de același tip, ce reflectă schimbări esențiale ale gradului prejudiciabil al faptei comise și ale personalității infractorului, care influențează asupra estimării legislative față de cele comise, asupra măsurii de răspundere și a pedepsei [13, p. 40].

Potrivit normativului penal român, sub denumirea de circumstanțe agravante legale sunt cuprinse acele împrejurări care reflectă totdeauna și în mod univoc un pericol social mai ridicat al infracțiunii și o pericolozitate sporită a infractorului, determinând, astfel, apli-

carea unei pedepse mai aspre. Aceste circumstanțe au caracter general, putând fi aplicate, de regulă, în cazul oricărei infracțiuni la care ele devin incidente, cu excepția situațiilor în care unele dintre aceste împrejurări constituie element al conținutului agravant sau calificat al infracțiunii.

De aceea, atunci când una dintre circumstanțele agravante este prevăzută de lege ca element circumstanțial în conținutul infracțiunii, ea nu mai poate fi reținută ca circumstanță agravantă în caracterizarea aceleiași infracțiuni [14, p. 373].

Autorii Tănăsescu, susțin că, circumstanțele agravante exprimă o stare prin care infractorul se folosește de o calificare a modului de acțiune pentru a realiza efectul infracțiunii, pentru a evita răspunderea penală. Temeiurile circumstanțelor agravante pot fi de natură psihofizică sau pragmatică, constând în situații care justifică un anumit mod de acțiune din partea infractorului. Efectele infracțiunilor existente în circumstanțele agravante (vătămarile sau suferințele victimelor) în afara faptului că sunt din cele mai grave, pot, datorită măsurilor speciale adoptate de infractor, să rămână nedescoperite, fapt care diminuează autoritatea legii și destabilizează structura socială [15, p. 582].

După cum am constatat în prevederile normelor penale, statuate la art. 77 CP al RM, una din circumstanțele agravante este provocarea prin infracțiune a unor urmări grave.

Studiind prevederile art. 344 alin. (2) din CP al RM, observăm că, legiuitorul statuează expres drept circumstanță

agravantă a divulgării secretului de stat, ce se referă la latura obiectivă a infracțiunii, „aceeași acțiune soldată cu urmări grave” [1], neindicând însă formele sau manifestările ce ar caracteriza-o.

Având în vedere aceste circumstanțe, legiuitorul înăsprește răspunderea penală „cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani”, comparativ cu răspunderea penală stabilită pentru componența de bază a infracțiunii, care prevede „amendă în mărime de la 550 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani” [1].

În continuare, vom încerca definirea și determinarea semnului estimativ de „urmări grave”, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat.

De menționat este, că utilizarea sintagmei de „urmări grave” în legislația penală a RM constituie o reminiscență a sistemului de drept penal sovietic. De altfel, semnul estimativ în cauză a fost pe larg utilizat de către legiuitor și în Codul penal din 1961 sub diferite expresii: urmări extrem de grave, consecințe deosebit de grave, urmări grave, consecințe grave [2].

Analiza practicii judiciare naționale recente, dar și a doctrinei, denotă o îngrijorare tot mai sporită față de utilizarea semnelor estimative în cadrul legii penale. Majoritatea practicienilor,

dar și a doctinarilor, evidențiază faptul că utilizarea acestor semne majorează riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul nerespectării cerinței de claritate și previzibilitate a legii penale [16].

Printre primele încercări de a tălmăci sintagma „urmări grave” le atestăm în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998, care, la pct. 16 statuează că, urmări grave se vor considera: cauzarea leziunilor corporale mai puțin grave la două sau mai multe persoane; cauzarea leziunilor grave uneia sau mai multor persoane; survenirea decesului unei sau mai multor persoane, nimicirea sau deteriorarea bunului proprietății în proporții deosebit de mari, întreruperea de lungă durată a activității transportului, comunicațiilor etc. [6].

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004, la pct. 15 constatăm că, urmări grave ca circumstanțe agravante, care urmează în mod necesar a fi determinate în fiecare caz concret, ar putea fi sinuciderea, infectarea cu maladia SIDA, cu boli venerice ș.a. [7].

De remarcat este faptul că, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 a fost declarat neconstituțional articolul 328 alin. (3) lit. d) din CP al RM care prevedea răspunderea penală pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu soldată cu „urmări grave” [8].

Totodată, în contextul adoptării acestei decizii, Curtea Constituțională a considerat necesară emiterea unei adresări către Parlamentul RM în vederea stabilirii expres și cu exactitate

a urmărilor care pot fi calificate drept „urmări grave”, în contextul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu [16].

Potrivit autorilor Serbinov I. și Obo-roceanu N. sintagma „urmări grave” utilizată în CP al RM este una, care nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale și, luând în considerare Hotărârea Curții nr. 22 din 01.10.2018, legiuitorul urmează să excludă sau, după caz, să explice conținutul și estimarea acestei sintagme. În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave” [16].

Revenind la infracțiunea prevăzută de art. 344 CP al RM, în opinia autorului

A. Barbăneagră, practica judiciară recunoaște, în calitate de urmări grave [drept rezultat al divulgării informațiilor atribuite la secret de stat], transmiterea datelor în mâinile serviciului străin de spionaj, zădărnicierea acțiunilor importante ale statului etc. [17, p. 733].

În sensul prevederilor alin. (2) art. 344 CP al RM, prin „urmări grave” se prezumă acelea urmări care sunt rezultate din divulgarea informațiilor, având gradul de secretizare „Strict secret” și „Secret”, ce pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [1].

Potrivit prevederilor art. 11 al Legii cu privire la secretul de stat, gradul de

secretizare a informațiilor atribuite la secret de stat trebuie să corespundă gravității prejudiciilor ce pot fi cauzate intereselor și/sau securității Republicii Moldova în cazul divulgării sau pierderii acestor informații [3].

Astfel, conform prevederilor legale menționate, sunt stabilite 4 grade de secretizare a informațiilor atribuite la secret de stat și 4 parafe de secretizare corespunzătoare pentru purtători materiali de asemenea informații:

a) „Strict secret” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

b) „Secret” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna grav intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

c) „Confidențial” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

d) „Restricționat” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate fi în dezavantajul intereselor și/sau securității Republicii Moldova sau poate să conducă la divulgarea unei informații secretizate cu parafa „Strict secret”, „Secret” sau „Confidențial” [18, p. 1036].

Potrivit literaturii de specialitate, urmări grave, în cazul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, pot constitui zădărnicierea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații unui

stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, organizațiilor criminale, când aceasta generează redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc. [19, p. 689].

Autorul Diacov S. consideră, la fel, urmări grave, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, atunci când documentele ce conțin astfel de informații ajung în mâinile unor servicii secrete ale unui stat străin, astfel fiind puse în pericol anumite acțiuni importante ale statului, ce provoacă eșuarea proiectelor de perspectivă privind unele cercetări științifice sau redislocarea obiectelor de importanță strategică etc. [20, p. 37].

În opinia autorului Șumilov A., urmări grave constituie un semn pur evaluativ, care poate fi apreciat în mod individual și în fiecare caz în parte. Respectiv, autorul consideră urmări grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat de către o persoană, cărei i-au fost încredințate informații secrete, în legătura cu funcția ocupată, decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contraspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.), când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [21, p. 75].

În accepțiunea prevederilor art. 15 din Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații, colaboratorii confidențiali sunt persoane care, printr-un acord scris sau verbal, se obligă să ofere ofițerului de investigații informații, să participe la pregătirea

și efectuarea măsurilor speciale de investigații, precum și să contribuie într-un alt mod, neinterzis de lege, la activitățile speciale de investigații.

Totodată, aceștia sunt obligați să păstreze secretul informațiilor ce le-au devenit cunoscute în timpul efectuării măsurilor speciale de investigații și să prezinte informații veridice, iar potrivit prevederilor legii menționate, în scopul asigurării securității colaboratorilor confidențiali, a membrilor familiilor și a rudelor acestora, se permite efectuarea de măsuri speciale de investigații în vederea protecției lor în modul stabilit de lege. Informația despre colaboratorul confidențial poate fi făcută publică doar cu acordul scris al acestuia [4].

Este de menționat că, divulgarea secretului de stat în cazurile prevăzute la alin. (1) art. 344 CP RM formează o componență de infracțiune formală și fapta se consideră consumată din momentul, în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când fapta prevăzută la alin. (2) aceluiași art. din CP formează o componență de infracțiune materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile [22, p. 426].

După cum s-a menționat anterior, urmările prejudiciabile constituie modificările negative în valorile sociale protejate de legea penală, cauzate prin acțiune sau inacțiune subiectului infracțiunii, respectiv, în cazul săvârșirii infracțiunii, prevăzute la art. 344 CP al RM, drept urmare prejudiciabilă ca rezultat al faptei infracționale este survenirea impactului negativ adus intereselor legitime și / sau securității RM.

Răspunderea penală în cazul survenirii urmărilor grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat, se aplică doar în cazul când persoana care a comis infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera, în mod ușuratic, că ele vor putea fi evitate, ori nu-și dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În toate cazuri, mărimea gradului prejudiciabil, care a survenit drept urmare a divulgării secretului de stat, este stabilită de către organele abilitate în domeniu sau instanța de judecată.

În acest sens, este necesar a fi stabilită și mărimea pagubei materiale, cauzată de divulgare, adică cheltuieli care sunt necesare, pentru neutralizarea eventualelor consecințe negative pentru interesele și/sau securitatea țării [20, p. 29].

De menționat este că, mărimea pagubei materiale urmează a fi estimată în baza criteriilor de evaluare a prejudiciile aduse statului în cazul scurgerii informației ce constituie secret de stat, elaborate de Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat a RM [5].

În pofida acestui fapt, analiza practicii judiciare autohtone pentru perioada anilor 2011 – 2021 denotă lipsa unor criterii de evaluare clar definite în vederea aprecierii și estimării juste de către organele de urmărire penală, a prejudiciului adus urmare a săvârșirii infracțiunii, fapt ce condiționează

dificultăți la calificarea componenței de infracțiune de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM.

În situația descrisă, o soluție ar fi reglementarea de către legiuitor a unor criterii clar definite, în baza cărora organele de urmărire penală vor estima și aprecia prejudiciul real adus urmare divulgării secretului de stat sau pierderii informațiilor secrete.

Concluzii. Rezumând cele menționate, relevăm că prin urmări grave, potrivit alin. (2) art. 344 CP al RM, se prezumă acelea urmări, care sunt rezultate din divulgarea informațiilor cu grad de secretizare „strict secret” și „secret”, care pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc.

Ca exemplu al urmărilor grave, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, poate fi situația când documentele ce conțin astfel de informații ajung în mâinile unor servicii secrete ale unui stat străin, astfel, fiind puse în pericol anumite acțiuni importante ale statului, eșuarea proiectelor de perspectivă privind unele cercetări științifice, redistribuirea obiectelor de importanță strategică sau decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contraspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (colaborator confidențial, agent etc.), când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane ce nu dispun de dreptul de acces la secret de stat sau neautorizate etc.

În accepțiunea prevederilor art. 15 din Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații, colaboratorii confidențiali sunt persoane care, printr-un acord scris sau verbal, se obligă să ofere ofițerului de investigații informații, să participe la pregătirea și efectuarea măsurilor speciale de investigații, precum și să contribuie într-un alt mod, neinterzis de lege, la activitățile speciale de investigații.

Totodată, s-a constatat că, divulgarea secretului de stat în cazurile prevăzute la alin. (1) art. 344 CP RM formează o componentă de infracțiune formală și fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când fapta prevăzută la alin. (2) aceluiași art. din CP RM formează o componentă de infracțiune materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Suplimentar, este de menționat că, răspunderea penală în cazul survenirii urmărilor grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat, se aplică doar în cazul, când persoana care a comis infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera, în mod ușuratic, că ele vor putea fi evitate ori nu-și dădea seama de caracterul pre-

judiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În același timp, s-a atras atenția că, sintagma „urmări grave”, utilizată în CP al RM este una care nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale și, în acest sens, legiuitorul urmează să excludă sau, după caz, să explice conținutul și estimarea acestei sintagme.

În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale, privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave”.

O altă problemă este lipsa unor criterii de evaluare, clar definite, în vederea aprecierii și estimării juste a prejudiciului adus, urmare a săvârșirii infracțiunii de către organele de urmărire penală, fapt ce condiționează dificultăți la calificarea componentei de infracțiune de divulgare a secretului de stat, prevăzut la art. 344 CP al RM.

Respectiv, în viziunea noastră, ar fi o soluție reglementarea de către legiuitor a unor criterii clar definite, în baza cărora organele de urmărire penală vor estima și aprecia prejudiciul real adus urmare divulgării secretului de stat sau pierderii informațiilor secrete.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. Veștile RSSM, nr. 10 din 1961 (abrogat).
3. Legea nr. 245 din 27.11.2008 cu privire la secretul de stat. Publicată la

27.02.2009 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova NR. 45-46, art Nr. 123, data intrării în vigoare: 27.05.2009.

4. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații. Publicată la 08.06.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 113-118, art Nr. 373, data intrării în vigoare: 29.10.2012.

5. Hotărârea Guvernului nr. 770 din 26.11.2009 cu privire la Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat. Publicată la 01.12.2009 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 173, art Nr. 852.

6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor.

7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii.

8. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 privind excepția de neconstituționalitatea articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave).

9. Mariș A., Mureșan M.I. Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale. Chișinău, 2015,

10. Bouzat, Pierre, Pinatel, Jeane, Traite de droit penal et criminologie, Paris, 1963.

11. Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea infracțiunilor: Note de curs. Chișinău, 2015.

12. Borodac A., Manual de Drept penal. Partea generală. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005.

13. Костарева Т. Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве. Понятие, законодательная регламентация, влияние на дифференциацию ответственности. Ярославль: Изд-во ЯрГУ, 1993.

14. Pașcu I. și Uzlău A. Drept penal: partea generală. București: Editura Hamangiu, 2013.

15. Tănăsescu I., Tănăsescu C., Tănăsescu G. Drept penal general. Curs universitar. București: ALL BECK.

16. Serbinov I., Oboroceanu N., „Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave” – semn estimativ ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componentelor infracțiunii din partea specială a Codului penal”, publicație științifică în revista Procuraturii Republicii Moldova. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/63-68_24.pdf

17. Barbăneagra A. Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003). Comentariu. Chișinău, 2003.

18. Brînză S. și Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II, Chișinău, 2015.

19. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I. Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II-a, 2005.

20. Дьяков С. Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность. Издательство НОРМА, Москва, 1999.

21. Шумилов А. Преступления против основ конституционного строя государства: Комментарий к главе 29 УК РФ. с постатейным приложением нормативных актов и документов. Москва, 2001.

22. Macari I. Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială, Chișinău, USM, 2003.

Prezentat: 15 august 2022.

E-mail: alexandru@mai.gov.md